

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/3 Winter 2016, p. 2225-2242

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9027>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 11.12.2015

✓ Accepted/Kabul: 21.02.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL –

Doç. Dr. Selahattin KAYMAKCI

This article was checked by iThenticate.

DEĞERLER Mİ BECERİLER Mİ: TARİH ÖĞRETİMİNİN AMAÇLARINA İLİŞKİN TARİH ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ

*Muhammet Ahmet TOKDEMİR**

ÖZET

Tarih dersi çeşitli amaçlarla okullarda okutulmaktadır. Literatürde tarih öğretiminin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor bağlamda farklı amaçlarından bahsedilmektedir. Ortaöğretim tarih programlarında tarih dersinin genel amaçları bağlamında kimlik ve değer aktarımı ve tarihi becerilerinin öğrencilere kazandırılmasına yönelik ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının tarih öğretiminin amaçlarına yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Çalışmaya 2014 - 2015 öğretim yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Pedagojik Formasyon Eğitimi kapsamında ders gören Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü mezunu 119 öğrenciden 94'ü katılmıştır. 52'si bayan, 42'si erkek olan katılımcılar Türkiye'deki 30 farklı üniversitenin tarih bölümlerinden mezun olmuştur. Bu öğrencilerden 12'si ile ayrıca grup görüşmesi yapılarak sonuç alınmaya çalışılmıştır. Nitel bir çalışma olarak tasarlanan olgubilim desenli çalışma iki aşama halinde planlanmıştır. İkinci aşama birinci aşamadan yaklaşık 2 ay sonra uygulanmıştır. İlk aşamada öğrencilere: "Sizce öğrencilere neden tarih öğretilmelidir?" sorusu sorulmuş; yazılı olarak alınan cevaplar iki alan eğitimi uzmanı tarafından analiz edilmiştir. Yapılan analizde ortaya iki temel kategori çıkmış, bu bağlamda da ikinci aşamada aynı öğrencilere "Sizce tarih öğretimi beceriler mi, yoksa değerler üzerine mi yapılandırılmalıdır?" sorusu yöneltilmiştir. İkinci aşamada yazılı olarak alınan cevapların yanı sıra 12 öğretmen adayı ile grup görüşmesi yapılarak aynı soruya cevap aranmıştır. Elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin tarih öğretiminde milli kimlik aktarımı ve vatandaşlık bağının güçlendirilmesine yönelik olarak daha çok değerler ve duyuşsal amaçları ön plana çıkardıkları, becerilerin ise ikincil olarak değerlendirildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarih öğretimi, Değerler, Beceriler

* Yrd. Doç. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniv. Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, El-mek: ahmet.tokdemir@erdogan.edu.tr

VALUES OR SKILLS: HISTORY TEACHER CANDIDATES PERCEPTIONS ABOUT OBJECTIVES OF TEACHING OF HISTORY

ABSTRACT

History lessons are taught in schools for various purposes. Teaching history has cognitive, affective and psychomotor objectives in its context. History Teaching Curricula sets out the objectives under the title of general aims of history teaching. These objectives contain transmission of identity and transferring values but also teaching historian's skills. This work contains history teacher candidates' perceptions about objectives of teaching of history. The research has conducted in University of Recep Tayyip Erdoğan, Faculty of Education. 52 women 42 men, totally 94 students, who are taking pedagogical training for teaching history, participated in the study. The participants are graduated from department of history which is a unit of faculty of art and humanities and came from 30 different Turkish universities. The work is a qualitative study with its phenomenological pattern and designed in two stages. The process ended in two months. In the first stage a question as "why do you think history should be taught to the students" were asked to teacher candidates. The answer were received in writing and analysed by two history teaching specialist. In accordance to the answers of this question the second question constructed as "what do you think about the focus of teaching of history should be: teaching values or teaching skills? The same question also was discussed in a focus group interview which conducted with 12 participants. Both of the data from written answers and focus group discussion subjected to descriptive analysis. As a result students think teaching identity and transferring national/ religious values are more important and they emphasize affective objectives than teaching skills in accordance of aims of teaching history.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

History lessons are taught in schools for various purposes. These purposes can be classified as internal and social purposes. Internal purposes include teaching historical methodology and social purposes include social aspects as teaching identity and transferring values. Turkish History Teaching Curricula sets out the objectives under the title of general aims of history teaching. These objectives contain transmission of identity and transferring values but also teaching historian's skills. Under the title of general aims of education, and general aims of teaching history in curricula it can be seen there are lots of expression about transmission cultural heritage and values as important issues for developing national consciousness. But the Turkish history teaching curricula also include skills in two subtitles. The first group includes historical thinking skills as chronological thinking, historical understanding, historical analysis and interpretation, decision making

Turkish Studies

and researches which based upon historical inquiry. The second one includes general skills as using language, critical thinking, creative thinking, problem solving etc.

Method

This work contains history teacher candidates' perceptions about objectives of teaching of history. The research has conducted in University of Recep Tayyip Erdoğan, Faculty of Education in two stages. 52 women 42 men, totally 94 students, who are taking pedagogical training for teaching history, answered the first open ended question in the first stage. The participants are graduated from department of history which is a unit of faculty of art and humanities and came from 30 different Turkish universities. The second stage carried out with 86 students and a focus group interview was conducted with 12 of these students. All participants contributed to the research as voluntarily.

The work is a qualitative study with its phenomenological pattern and designed in two stages. One open ended question is used for each stage. In the first stage a question as "why do you think history should be taught to the students in schools" were asked to teacher candidates. The answer were received in writing and analysed by two history teaching specialists. In accordance to the answers of this question the second question constructed as "what do you think about the focus of teaching of history should be: teaching values or teaching skills?" The same question also was discussed in a focus group interview which conducted with 12 participants. There are two months between the two stages for minimizing initial question which asked in the first stage. Both of the data from written answers and focus group discussion subjected to descriptive analysis.

Findings

In the first stage the answers categorized as in the literature. The first category titled as coinciding with the traditional approach and the second category titled as coinciding with contemporary approach. Seven subtitles determined in the first category. These titles are as to contribute to formation of national consciousness, to contribute to transferring values, to contribute to cultural transmission, to contribute to create historical identity, to support citizenship education, to recognize our allies and enemies and to show examples of past heroes. Students who answered the question mostly stressed national consciousness and transferring values. They highlighted some concepts as country, nation, flag, and traditions. The second category which titled as the answers that are consistent with the modern approach contains ten subtitles. Improving students' thinking skills, giving the sense of history, using Turkish language bitterly and enhancing the spirit of research are some of these subtitles. A few students emphasized contributing democratic culture, entrepreneurship, and self-reliance in this category. Considering the answers of the participants at the end of the first stage the researchers created the key question for the second stage.

The question of "what do you think about the focus of teaching of history should be: teaching values or teaching skills?" was the key question in this research. According to the findings most of the

Turkish Studies

participants were found to prefer the value-oriented history education. 49 participants (52.1) chose value- oriented history teaching whereas 17 participants (%17) those who think that teaching skills should be the focus of history. 29 participants stated that values and skills should equally have a balance in teaching history. Similar results have emerged in the focus group discussions which carried out with 12 participants. 8 (66.7) of the participants preferred value- oriented history teaching versus 4 (33.3) skill oriented history teaching.

Result and Discussion

As a result students think teaching identity and transferring national values are more important and they emphasize affective objectives than teaching skills in accordance of aims of teaching history. This shows that history graduates are familiar and prone to traditional approach of history teaching. But history teaching should contribute to the students in both cognitive and affective aspects. In this context it can be suggested that aims of history should be taught to undergraduates in faculties by making emphasis its impact on the development of skills such as creativity, critical thinking, empathy, entrepreneurship and producing. This will contribute to democratic society with the aspects of teaching to keep up with changes and solve problems. Teaching history should go beyond the traditional approach and contribute these objectives via contributing teaching skills.

Participants were found in the line with the traditional approach in two stages. They preferred values oriented history teaching in both stages. This result appeared in the answers which obtained from the questionnaires and focus group discussion. In the questionnaire which applied in the second stage some of the participants advocated values and skills must be in a balance but this answer did not appear due to produce mutual opinions and put forward counter arguments in the focus group discussion. In this case, it could be understood more clearly the similarities of the results obtained from questionnaires and interview

General skills and historical thinking skills were emphasized in classes of special teaching methods by the researcher. Considering that students who think skills oriented history teaching affected the topics of the course it could clearly understood that history graduates are more inclined to traditional approach of teaching history. However, focusing only effective domain, value- oriented history education will nurture bias and heroism. This was the function of history teaching when the nation states founded in the late 19th century and at the First World War era. History teaching served in accordance of creation of national identity at these times but, at the present time it should expand its space in terms of teaching skills and contribute entrepreneurship, production and democratic life. Also history lessons contribute growing of tolerant individuals by revealing to put forth diversity and differences from the past to present. These enhance learners' multiperspectivity, empathy and democratic thinking skills. History teaching will be unimportant if it focuses only transferring identity and neglects skills in today's conditions.

Because of the process of evidence, classification, analysis, writing and review history has the infrastructure for the development of skills.

Turkish Studies

So teaching history should go beyond providing knowledge and contribute to development of skills. Today knowledge is not enough for understanding the changing life. Skills are important for using the knowledge and values affect the using process as an affective element. So instead of making a choice between skills and values both of them should be used simultaneously and the triangle of knowledge, skill and value must be ensured.

In this context the aims of history should be taught to the history undergraduates in classes which issued under the name such as philosophy of history, methodology of history, the method of historical research. By making emphasis its impact on the development of skills in these courses history teaching can go beyond to identity transfer and contribute to contemporary needs of society. A balance between knowledge, skills and values formed in history curricula and history textbooks after 2005. History graduates should also be aware of this balance and they should understand the importance of learning and teaching skills via learning history. In continuation of this work additional research should be done about history history teachers' ideas and practices about teaching skills.

Keywords: Teaching of history, values, skills

Giriş

Tarih sosyal bilim disiplinleri içinde yer alan önemli derslerden biri olarak 19. yüzyıldan beri varlığını sürdürmektedir. Ancak tarihin neden ve nasıl öğretildiği, eğitimde tarihin işlevinin ne olması gerektiği ile ilgili sorulara verilen cevaplar 'ecdadın şanlı tarihini öğretmek için' gibi sınırlı bir kavrayışa işaret etmektedir (Özbaran, 1997; Safran, 2006a). Bu bakımdan tarihin ne olduğu ve neden öğretildiğinin tarihçiler ve tarih öğretmenleri tarafından düşünülmesi ve bilinmesi gerekmektedir. Tarih öğretmen adaylarının tarih araştırmalarına ilgi duydukları ve bu tür araştırmaları takip ettikleri belirtilmektedir (Altıkulaç, 2015). Ancak tarihin ne olduğu ve ne için öğretildiği tarihinin yaptığı çalışmaları takip etmenin ötesinde tarih öğretmen adaylarının bilmesi gereken bir husustur. Tarihin ne olduğu sorusu tarih bilimi ve metodolojisinin konusunu oluşturuyorken tarihin neden öğretilmesi gerektiğine ilişkin soru, felsefe (özelde tarih felsefesi), ahlak, eğitim ve siyaset gibi bütün sosyal bilimlerle ilişkilendirilebilecek geniş bir değişkenler yelpazesine sahiptir. Bu çalışmada tarihin ne olduğundan çok, neden öğretildiği ele alınacak ve öğretmen adaylarının bu konudaki görüşlerine yer verilecektir.

Tarih Öğretiminin Amaçları

Geçmişin insan için sınırsız bir cazibesi olduğu ve insanoğlunun merak duygusundan dolayı geçmişini öğrenmek istediği; kendimizin, çevremizin, insan ve toplumların kronolojik süreç içinde bugüne nasıl geldiğini anlamak için tarihe bakmamız gerektiği tarih öğrenmenin en temel gerekçeleri olarak ifade edilmektedir (Husband 1996; Tosh 1997, Carr, 1996, Safran, 2010). Becker (aktaran, Drake ve Nelson, 2005), tarih öğretiminin hem bilim hem de sanat olduğunu belirterek tarihin akli özgürleştirme bağlamında bilimsel olmasının yanında ahlaki bir içeriğe de sahip olduğunu, toplumdaki bireyin kendini tanıması ve kontrol etmesini sağladığını ve zaman ile geleceği insani bir bakış açısıyla değerlendirmeye katkı sağladığını ifade ederek tarihin neden öğrenilmesi gerektiğini açıklar. Colingwood (2007) ise düşünmenin hem felsefi hem de tarihsel bağlamı olduğunu vurgulayarak geçmişin imgelemi bağlamında zihnin sorgulanması ve düşünmenin en

önemli araçlarından birinin tarih olduğunu belirterek tarih öğretiminin amaçlarına farklı bir pencere açar.

Ülkemizde tarih eğitiminin amaçları; öğrencinin bir kimlik duygusu oluşturmaya yardımcı olmak ve tarih bilincinin gelişmesini sağlamak, gibi iki temel başlık altında ele alınmıştır (Tekeli, 2007). Bu amaçları geleneksel ve modern yaklaşım ya da tarih eğitiminin sosyal ve disiplin içi amaçları gibi farklı isimler altında ele alanlar da olmuştur (Dilek, 2002; Demircioğlu, 2005). Bu genel sınıflandırmaların genişletildiği, tarih öğretiminin amaç ve faydaları bağlamında konunun ele alındığı başka çalışmalar da mevcuttur (Clotham ve Fines, aktaran. Safran, 2006b; Demircioğlu, 2005; Nichol ve Dean 1997).

Geleneksel yaklaşımda tarihin disiplin dışı bir yaklaşımla vatandaşlık eğitiminde bir araç olarak kullanıldığı, değerlerin ön plana çıktığı bir anlayış mevcuttur. Sanayi devrimi sonrasında gelişen ulusçuluk akımları tarih öğretiminin kurumsallaşmasını sağlamış ve tarih eğitimi ile öğrencilere ulusal ve ahlaki değerlerin aktarımı yapılarak kimlik oluşturulma sürecinde tarih bir araç olarak kullanılmıştır. Modern yaklaşımda ise tarihin öğrenilmesi ile geçmişin yorumları, günün algılanması ve geleceğe ilişkin beklentiler bir bütün olarak değerlendirilmiş ve bu bağlamda tarihin disiplin içi amaçlarına odaklanılarak beceriler ön plana çıkarılmıştır (Tekeli, 2007).

Geleneksel yaklaşıma göre tarih, aslında toplumun hizmetindedir. Tarih daha çok vatandaşlık ve kimlik aktarımına hizmet etmekte öğrencilere aidiyet ve sorumluluk duygusunu kazandırılmasına katkı sağlamaktadır (Tate, 2004). Öğrencilere geçmişin bilgisi öğretilerek kendi tarihini, toplumunu ve kültürünü tanıması sağlanmakta öğrencilerin demokratik topluma etkin vatandaşlar olarak katılmaları ve katkı sağlanmaları amaçlanmaktadır (Paykoç, 1998). Bu yaklaşımda tarih bilinci toplumu birleştiren en güçlü bağlardan biri olarak belirtilmekte ve hem otoritenin hem de muhalefetin tarihi bu amaçla kullandığı ifade edilmektedir. Tarih bilinci olmaksızın insanların geniş soyutlamalara bağlılık gösteremeyeceği, dolayısıyla ulus bilincinin gelişmesi için tarih bilincinin olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Tosh 1997).

Milli, ahlaki ve dini değerlerin ön plana çıkarıldığı; tarihin değerler odaklı öğretimi anlamına gelen bu anlayış ulusçuluk akımlarının güçlendiği sanayileşme sonrasında II. Dünya Savaşı sonrasına kadar devam etmiştir. Ancak dünya savaşları sonrasında milliyetçi bakış açısı yerine problem çözebilen, eleştirel düşünebilen demokratik tutumlar sergileyebilen bireylerin yetiştirilmesi önemsenmiş ve bu bağlamda tarih demokratik vatandaşlık bilincine sahip bireylerin yetiştirilmesi bağlamında yeni bir işleve sahip olmuştur (Roberts, 2004). Böylece 19. yüzyıl ve sonrasında milli kimliğin kazandırılması bağlamındaki rolün yerini II. Dünya Savaşı sonrasında hak ve sorumlulukların nasıl geliştiği ve demokratik topluma nasıl katkı sağlanabileceği gibi konuların odak noktasını oluşturduğu; disiplin içi metodolojik becerilerin yanı sıra zihinsel becerilerin de ön plana çıkarıldığı modern anlayış almıştır (Roberts, 2004).

Drake ve Nelson (2005) tarihin geçmişin yeniden yapılandırılmasından çok geçmişin sorgulanması olarak ele alınması gerektiğini belirterek tarih öğretiminde tarihçilerin kurguladıkları geçmişin sorgulanmasının önemine vurgu yaparlar. Zira “*Tarihi bilim haline getiren araştırmacılığın ve sorgulayıcılığın*.” (MEB, 2008). Geçmişin sorgulanmadığı bir yaklaşımın tarihi bilim olmaktan çıkararak, şiir ve edebiyatın bir parçası haline getireceği iddia edilebilir. Tarih geçmişte ortaya çıkan çeşitliliği anlama ve farklılıkların bir arada yaşaması bağlamındaki tecrübeyi günümüze taşıyarak hoşgörü ve çok perspektifliliği besleyerek demokratik düşünmeye de katkı sağlar (Mutluer, 2015).

Tarihi olguların tamamının belli ölçülerde yorum gerektirmesi ve her neslin kendi değer yargısını işe koşarak tarihi olguları yeniden ‘yorumlaması’ tarih öğretiminde öğrencilere tarihsel bilgi kazandırılırken eş zamanlı olarak hem kimlik aktarımı bağlamında değerlere hem de tarihin sorgulanması bağlamında becerilere katkı yapılması anlamına gelir. Carr (1996), tarihin işlevinin

geçmiş ile bugün arasındaki karşılıklı ilişkiden sağlam bir anlayış çıkarmak olduğunu geçmişten ders çıkarılarak günümüz öğrenilirken aynı zamanda bugünün ışığında geçmişin öğrenildiğini belirtmek suretiyle vurgular. Tosh (1997) da tarih öğretiminin birçok hedefin aynı anda gerçekleşmesini sağladığını, zihni eğiterek empati yeteneğini geliştirdiğini ve böylece insanlık bilincimizi zenginleştirdiğini belirtmektedir.

Tarihin amaçları ele alındığında genellikle tarihin neden ve ne için öğretildiği ya da öğrenilmesi gerektiği ele alınır. Oysa Jenkins'in (2011) belirttiği gibi, tarih öğretimi bağlamında düşünülmesi gereken bir diğer soru tarihin kim için olduğudur. Sorunun cevabı toplum ve devlet için tarih ise vatandaşlık aktarımı ve değerler ön plana çıkarken öğrenen birey için tarihi düşündüğümüzde becerilerin ağırlıkta olduğu bir yaklaşım gerekecektir.

Öğretim Programlarımızda Tarih Öğretiminin Amaçları

Tarih öğretiminin amacı olarak gelecek nesillere daha iyi imkanlar sunulması ve öğrencilerin bilinçli vatandaşlar olarak yetiştirilmesinin sağlanması tarih öğretim programında temel yaklaşım olarak ifade edilmiştir (MEB, 2007). Öğretim programları, öğrencilerin yaşamın bir parçası halinde sorumluluk bilincine sahip, yaratıcı ve yansıtıcı, çok yönlü ve hızlı düşünebilen, inisiyatif alan ve sorun çözen bireyler olmalarını destekleyici ve geliştirici bir anlayışa sahiptir. Bu anlayış öğrenci merkezli olup bilgi ve beceriyi dengelemekte, öğrencilerin bilmesinin yanında bilgiyi oluşturması ve mevcut bilgisini kullanabilmesini önemsemektedir (MEB, 2010).

Programların başında yer alan 'Milli Eğitimin Genel Amaçları' bölümünde daha çok kimlik aktarımı ve vatandaşlık bağının güçlenmesine vurgu yapılmış ve değerlere örtük olarak yer verilmiştir (Keskin, 2015). Programlarda yer alan Tarih Öğretiminin Genel Amaçlarına bakıldığında hem değerlere hem de becerilere ilişkin ifadelerin kullanıldığı ancak kimlik aktarımı ve vatandaşlık eğitimi yaklaşımının ön plana çıktığı görülmektedir. Derslerin özel amaçlarına bakıldığında ise bilgi aktarımına vurgu yapılırken becerilerin öne çıkarıldığı, değerlerin ise ikincil duruma getirildiği görülmektedir (MEB, 2010).

Öğretim programlarında amaçlar bu şekilde ele alındıktan sonra kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamaların ardından beceriler başlığı altında öğrencilere kazandırılması gereken temel ve tarihsel düşünme becerilerine yer verilmiştir. Tarih öğretim programında (MEB, 2010) yer alan temel beceriler ve tarihsel düşünme becerileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Tarih Öğretim Programında yer alan beceriler

Temel Beceriler:	Tarih Dersine Özgü Beceriler (Tarihsel Düşünme Becerileri)
• Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma • Eleştirel düşünme • Yaratıcı düşünme • İletişim kurma • Araştırma-sorgulama • Sorun çözme • Bilgi teknolojilerini kullanma • Girişimcilik • Gözlem yapma • Değişim ve sürekliliği algılama • Mekânı algılama • Sosyal katılım	•Kronolojik düşünme •Tarihsel kavrama •Tarihsel analiz ve yorum •Tarihsel sorun analizi ve karar verme •Tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma

MEB ortaöğretim tarih programından alınmıştır (MEB, 2010).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

Tabloda yer alan temel beceriler tüm sosyal bilim disiplinleri için hedeflenen bir içerik olsa da tarihsel düşünme becerileri münhasıran tarih dersleri ile ilişkili becerilerden oluşmaktadır. Tarih öğretim programlarında genel amaçlar ve özel amaçlar bağlamında bilgi aktarımının yanı sıra beceri ve değerlere bu şekilde yer verilmişse de sınıf içinde dersin nasıl işlendiği ve bu amaçların ne kadar gerçekleştirilebildiği öğretmenin yaklaşımına bağlıdır. Öğretmenlerin, dolayısıyla da öğretmen adaylarının tarih öğretiminin amaçlarından haberdar olmaları ve derslerini yapılandırırken bu bağlamda hareket etmeleri gerekmektedir. Tarih derslerini kimlik kazandırmaya hizmet eden bir araç olarak gören öğretmen klasik tabirle büyük adamlar (örnek kişiler) üzerinden hareketle başarılarla ve kahramanlıklara yer vererek gurur duyulacak bir geçmiş yahut başarısızlıklar üzerinden ders çıkarılacak bir geçmişi öğrencilere sunar. Becerilere vurgu yapmak isteyen bir öğretmen ise etkinlik temelli bir anlayışla öğrencilerin ‘küçük tarihçiler’ gibi geçmişi sorgulamaları ve kendi kafalarında yeniden oluşturmaları çabası içinde olur. Öğretmenlerin bu rolü, tarih öğretmeni adaylarının tarih öğretiminin amaçlarını tespit etmelerinin önemini ortaya koymaktadır.

Yöntem

Bu çalışmanın amacı Pedagojik Formasyon Eğitimi alan Fen Edebiyat/Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü mezunu öğretmen adaylarının tarih öğretiminin amaçları ile ilgili görüşlerini tespit etmektir. Veri toplama aracı olarak anket ve odak grup görüşmesinin kullanıldığı çalışma, olgubilim desenli nitel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Nitel çalışmalar genel olarak nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği çalışmalardır (Ekiz, 2003). Olgubilim (fenomenoloji), farkında olunan ancak derinlemesine bir anlayış ve kavrayışın olmadığı olgulara odaklanarak onları araştırmaya uygun bir zemini hazırlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2009). Olgubilim deseninde, yaygın uygulamalar ortaya çıkarılarak araştırmaya katılanların oluşturduğu anlamlar açıklanmaya çalışılır.

Çalışma, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde Pedagojik Formasyon Eğitimi kapsamında ders gören Fen Edebiyat/ Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü mezunu tarih öğretmeni adayları ile gerçekleştirilmiştir. İki aşamalı yürütülen çalışmanın ilk aşamasına Özel Öğretim Yöntemleri dersini alan 119 öğrenciden 94’ü gönüllü olarak katılmıştır. Bunların 52’si bayan, 42’si erkektir. Gönüllülük esaslı çalışmanın ikinci aşamasında katılımcı öğrenci sayısı 86 olmuş, bu öğrencilerden 12’si ile ayrıca odak grup görüşmesi yapılmıştır. İki şube halinde ders alan katılımcılar Türkiye’deki 30 farklı üniversitenin tarih bölümlerinden mezun olmuştur. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının mezun oldukları üniversiteler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin mezun oldukları Üniversiteler

Üniversite Adı	Öğrenci	Üniversite adı	Öğrenci sayısı
RTEÜ	43	Ardahan Üniv	1
KTÜ	9	Gazi Üniv.	1
Artvin Coruh Ü.	4	Ordu Üniv.	1
Atatürk Üniv.	3	Erciyes Üniv.	1
Giresun Üniv.	3	Marmara Üniv.	1
Afyon Kocatepe Ü	3	Canakkale Üniv.	1
Muğla Üniv.	2	Eskisehir Osmangazi	1
Hacettepe Üniv	2	İstanbul Üniv	1
Uludağ Üniv	2	Trakya Üniv	1
19 Mayıs Üniv	2	Balıkesir Üniv.	1
Pamukkale Ü.	2	Fırat Üniv.	1
Selçuk Üniv.	2	Ahi Evran Üniv.	1
Harran Üniv.	2	Karabük Üniv	1
Sakarya Üniv.	1	Dumlupınar Üniv.	1
Celal Bayar Üniv.	1	Kırgızistan Manas Ü	1

Turkish Studies

Çalışmanın birinci aşaması yarıyılın başlangıcında ikinci aşaması ise yaklaşık iki ay sonra yapılan ara sınav akabinde uygulanmış katılımcıların verdikleri cevaplarda aynı ifadeleri kullanmasının önüne geçilmiştir. Bu süreçte Özel Öğretim Yöntemleri dersi kapsamında işlenen çeşitli konularda değerler ve beceriler ile bunların öğretimine vurgu yapılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplama aracı olarak anket ve odak grup görüşmesi kullanılmıştır. İki aşamalı çalışmanın her iki aşamasında kişisel bilgiler hariç birer açık uçlu sorunun bulunduğu bir anket formu kullanılmıştır. Açık uçlu soruların kullanıldığı anketler katılımcıların belirli bir konudaki duygu, düşünce, inanç ve eğilimlerini tespit amacı ile kullanılır ve bu amaçla tamamen açık uçlu sorulardan oluşan anketler de düzenlenebilir (Ekiz, 2003). Çalışmada kullanılan anket soruları literatür doğrultusunda hazırlanmış ve araştırmacının dışında iki alan uzmanı tarafından kontrol edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında anketin yanı sıra veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Grup dinamiğinin avantajları ile sorulara verilecek cevapların zenginleşeceği düşünüldüğünden (Yıldırım ve Şimşek, 2009) bireysel görüşmeler yerine odak grup görüşmesi tercih edilmiştir. Odak grup görüşmeleri sohbet havası içinde katılımcıların birbirlerine soru yöneltebildiği belirli bir konu üzerinde yoğunlaşarak yapılan görüşmelerdir (Ekiz, 2003). Görüşmeye katılan 12 öğrenciden 9'u bayan 3'ü erkektir. Görüşülen öğrencilerin mezun olduğu üniversiteler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Grup Görüşmesine katılan öğrencilerin mezun oldukları üniversiteler

Üniversite Adı	Öğrenci sayısı	Üniversite adı	Öğrenci sayısı
RTEÜ	4	Hacettepe Üniv	1
KTÜ	2	Fırat Üniv.	1
Atatürk Üniv.	1	Giresun Üniv.	1
İstanbul Üniv	1	Selçuk Üniv.	1

Çalışmanın ilk aşamasında öğrencilere tarih öğretiminin amaçları sorulmuş ve sorunun yazılı olarak cevaplanması istenmiştir. Verilen cevaplar iki ayrı alan uzmanı tarafından kodlanarak betimsel analize tabi tutulmuştur. Aynı ayrı yapılan analizler daha sonra birleştirilerek değerlendirilmiş ve geleneksel ve modern yaklaşım bağlamında iki temel kategori altında ele alınacak şekilde sınıflandırılmıştır. Ortaya çıkan bu iki temel kategori doğrultusunda çalışmanın ikinci aşamasında öğrencilere sorulacak soru belirlenmiştir. Oluşturulan soru öğrencilere yöneltilmiş ve 86 öğrenci soruyu yazılı olarak cevaplamıştır. Aynı soru 12 öğrenci ile yapılan odak grup görüşmesinde de ele alınarak veri çeşitliliği sağlanmış böylece çalışmanın güvenilirlik ve geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2009).

Yaklaşık bir saat süren görüşme araştırmacının moderatörlüğünde ders saatleri dışında öğrencilerin gönüllü katılımı ile yapılmıştır. Yapılan görüşme ses kayıt cihazı aracılığı ile kaydedilmiş, ayrıca araştırmacı görüşme sırasında not tutmuştur. Anket formu ve odak grup görüşmesinden elde edilen veriler betimsel analize tabi tutularak yorumlanmış ve veriler tablolar halinde çalışmaya yansıtılmıştır. İki aşamalı olarak yürütülen bu çalışma ile öğretmen adaylarının tarih öğretiminin amaçlarına yönelik görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Turkish Studies

Bulgular ve Yorum

1. Yeni nesillere (öğrencilere) neden tarih öğretilmelidir?

Araştırma kapsamında öğrencilere sorulan ilk soru “Sizce öğrencilere neden tarih öğretilmelidir?” şeklindedir. 94 öğrenci soruyu yazılı olarak cevaplamıştır. Katılımcıların verdiği cevaplar literatür doğrultusunda geleneksel anlayışa göre tarih öğretiminin amaçları ve modern anlayışa göre tarih öğretiminin amaçları başlığı altında iki temel kategori halinde sınıflandırılmıştır. Bu iki temel kategorinin altında verilen cevaplara göre alt başlıklar oluşturulmuş ve frekansları verilmiştir.

Geleneksel yaklaşımla örtüşen cevaplar: Verilen cevaplar dikkate alındığında katılımcıların milli kimlik inşası bağlamında geçmişle gelecek arasında bağ kurarak milli bilincin oluşturulması, başta vatan, millet ve bayrak olmak üzere çeşitli değerlerin yaşatılması ve yeni nesillere aktarılması gibi hususlara ağırlıkla yer verdikleri görülmektedir. Geleneksel anlayışa göre tarih öğretiminin amaçları kategorisinde değerlendirilen temalar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Çalışmanın ilk aşamasında kendilerine sorulan soruya cevap veren öğrencilerin büyük bir kısmı milli birlik ve beraberliğin devamına vurgu yaparak tarih öğretiminin milli kimliğin korunması için zaruri olduğunu ifade etmişlerdir. Verilen cevaplarda yer alan öğrencilere milli şuur kazandırmak için, milletimizin nerden geldiğini, kim ve ne olduğunu anlamak ve açıklamak için, ülkemiz üzerinde oynanan oyunları anlayabilmek için, vatanın nasıl zor şartlarda ele geçirildiğini öğrencilere göstermek için tarih öğretmeliyiz gibi cevaplar “*Milli (ulusal) bilincin oluşmasına katkı sağlamak için tarih öğretmeliyiz*” teması altında toplanmıştır. Katılımcı A’nın verdiği cevapta yer alan ve bu tema kapsamında değerlendirilen ifadesi şöyledir: “*Tarih bilmek insana milli şuur kazandırır. Tarihini bilmeyen milletler başkalarının avı olur diyor Atatürk. Onun için çocuklara Çanakkale’yi Sakarya’yı öğretmeliyiz. Japonlar Hiroşima’ya götürüp milli bir bilinç kazandırıyorlar, biz de Çanakkale’ye götürmeliyiz...*” Bir başka öğrenci de “*Biz millet olarak kimiz? Geçmişte nasıldık, gelecekte nasıl olmalıyız... Bizi diğer milletlerden ayıranlar nelerdir? Bunların fark edilmesi için tarih öğretmeliyiz*” ifadeleri ile tarih öğretiminin milli bilincin oluşmasına yaptığı katkıyı ortaya koymuştur. Ayrıca verilen cevapların önemli kısmında Türklerin tarihte insanlığa yaptığı hizmetler ve dünya tarihindeki yerine ilişkin örnekler verilmiş ve bunların öğretilmesi ile öğrencilere milli bilincin kazandırılabilceği belirtilmiştir.

Tablo 4: Geleneksel anlayışla örtüşen cevaplar

Verilen cevap	f
Milli (ulusal) bilincin oluşmasına katkı sağlamak için tarih öğretmeliyiz.	84
Değerlerin aktarımı için tarih öğretmeliyiz.	69
Kültür aktarımı için tarih öğretmeliyiz.	48
Kimlik oluşturmak için tarihi öğretmeliyiz.	24
Vatandaşlık eğitimini desteklemek için tarih öğretmeliyiz.	22
Dost ve düşmanlarımızı tanımak için tarih öğretmeliyiz.	10
Geçmişteki kahramanları örnek almak için tarih öğretmeliyiz.	8

Turkish Studies

Soruya verilen cevaplarda katılımcıların en çok değindikleri ikinci husus değer aktarımı olmuştur. Milli kimlik aktarımının bir unsuru olarak da değerlendirilebilecek milli ve evrensel değerlere saygı duyulması ve bunların yeni nesillere öğretilmesi için, bizi biz yapan değerlerin öğretilmesi için, manevi anlayışımızı oluşturan değerlerin fark ettirilmesi için tarih öğretmeliyiz benzeri ifadeler “*değerlerin aktarımı için tarih öğretmeliyiz*” teması altında toplanmıştır. Ayrıca vatan, millet, bayrak sevgisini benimsetmek ve devleti sevdirmek İstiklal Marşı’na sahip çıkmak gibi ifadeler de bu tema kapsamında ele alınmıştır. Bu tema altında ele alınan ifadelerden biri şöyledir: “*Atatürk inkılaplarının önemini kavratarak öğrencilerin demokratik, laik, ulusal ve çağdaş değerleri kavramasını sağlamalıyız. Milli, ahlaki değer ve tutumları öğretmek geliştirmek için tarih öğretmeliyiz...*”

Kültür aktarımı bağlamında ifade edilen geleneklerin devam ettirilmesi ve çocuklara kültür ve medeniyet unsurlarının öğretilmesi, öğrencilerin kültürlerini öğrenmeleri ve buna sahip çıkmaları vb. ifadeler “*kültür aktarımı için tarih öğretmeliyiz*” teması altında geleneksel anlayış kategorisine dahil edilmiştir. Verilen cevaplar içinde yer alan “*Türk kültürünü ve Türk tarihini yeni nesillere aktarmak için tarih öğretmeliyiz...*” şeklindeki ifade de bu kategoride değerlendirilmiştir.

Bu ana temalar dışında verilen cevaplarda en çok vurgulanan hususlar kimlik inşası ve vatandaşlık eğitimine katkı yapılmasıdır. Kim olduğumuzu bilmemiz için, kendimizi tanımamız için, geçmişten bugüne yaşadığımız değişim ve gelişimi fark etmemiz için tarih öğrenmeliyiz benzeri ifadeler kimlik inşası teması altında toplanmıştır. Örneğin katılımcı C’ “*Küreselleşen dünyada insanlar kimliklerini, benliklerini korumak için tarih öğrenmeli, kimlik oluşturmak için tarihi öğretmeliyiz...*” ifadeleri ile kimlik inşasına vurgu yapmıştır. Katılımcıların tarih öğretiminin amaçlarına ilişkin vurguladıkları bir başka husus da devlete bağlı, devletini seven vatandaşların yetiştirilmesi için tarih öğretmenin gerekliliğidir. Örneğin katılımcı D, “*Tarih öğretirsek öğrenciler devletlerine sahip çıkar, onun değerini bilirler... Toplum ve devletlerini sever, sadık vatandaş olurlar...*” ifadeleri ile vatandaşlık eğitimine vurgu yapmıştır.

Katılımcıların verdikleri cevaplarda yer alan ve geleneksel anlayış bağlamında değerlendirilebilecek diğer hususlar dost ve düşmanların tanınması ve geçmişteki kahramanların örnek alınmasıdır. Verilen cevaplarda öğrencilerin geçmişten bugüne dost ve düşmanların kimler olduğunun tarih derslerinde öğrencilere aktarılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca katılımcılardan sekizi öğrencilerin geçmişteki padişahlar, devlet adamları ve kahramanların örnek alınacak yönlerini bilmeleri gerektiğini ve bu örnek davranışlardan ilham alabileceklerini belirterek tarih öğretiminin bir amacının da geçmişteki büyük adamların rol model olarak öğrencilere sunulması olduğunu belirtmişlerdir.

Modern Yaklaşımla örtüşen cevaplar: Verilen cevaplarda geleneksel yaklaşım kapsamında ele alınan cevapların yanı sıra öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi, tarih bilincinin oluşturulması, demokrasi kültürüne katkıda bulunması, entelektüel seviyeyi yükseltmesi ve dili kullanma becerilerinin geliştirmesi gibi modern yaklaşımla örtüşen ifadeler de bulunmaktadır. Verilen cevaplarda becerilerin geliştirilmesi bağlamında değerlendirilen ifadeler doğrultusunda oluşturulan temalar Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Modern yaklaşımla örtüşen cevaplar

Verilen cevap	f
Düşünme ve sorgulama becerilerini geliştirmek için tarih öğretmeliyiz	25
Tarih bilinci kazandırmak için tarih öğretmeliyiz	24
Türkçeyi daha iyi kullanmak için	8
Çoklu bakış açısını geliştirmek için tarih öğretmeliyiz	7
Araştırma ruhunu geliştirmek için tarih öğretmeliyiz	4
Tarihsel empati kurabilmek için tarih öğretmeliyiz	3
İnsanın kültür seviyesini yükseltmek için tarih öğretmeliyiz.	3
Demokrasi kültürünü geliştirmek için	3
Girişimciliği artırmak için	1
Özgüven sahibi nesiller için tarih öğretmeliyiz	1

Katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında tarih öğretiminin amaçları bağlamında modern yaklaşımla ilişkilendirilebilecek cevapların başında düşünme ve sorgulama becerilerinin geliştirilmesi gelmektedir. Öğrencilerden F'nin “*Tarih öğrenmek insanı düşünmeye sevk eder. Tarih öğrencinin yorumunu, bakış açısını geliştirir...*” şeklindeki ifadesi tarih öğretiminin düşünmeye katkı sağladığına vurgu yaparken bazı öğrenciler olayları neden ve sonuçları ile doğru anlamının öneminden hareketle tarih öğretiminin amaçlarından birinin de düşünme becerilerini geliştirmek olduğunu belirtmişlerdir.

Modern yaklaşımla ilişkili olarak en yüksek frekansa sahip olan ikinci tema “*Tarih bilinci kazandırmak için tarih öğretmeliyiz*” şeklindedir. Verilen cevaplarda yer alan tarihsel düşünebilmeyi öğretmek, değişim ve gelişimi anlayabilmeyi sağlamak, tarihsel olayları doğru analiz edebilmeyi sağlamak gibi cevaplar bu tema altında değerlendirilmiştir. Katılımcılar geçmiş hakkında duyarlı öğrenciler yetiştirmek, zamanı doğru anlamak, geçmişle gelecek arasında doğru bağlantılar kurabilmek ve geleceği sağlıklı yapılandırabilmek gibi nedenlerle öğrencilere tarih bilincinin kazandırılması gerektiğini ve bunun tarih öğretiminin amaçları arasında yer aldığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların verdikleri cevaplarda tarih öğretiminin amaçları arasında sayılan ve modern yaklaşımla bağdaştırılabilecek diğer unsurlar yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Katılımcıların çok az bir kısmı tarafından ifade edilen tarih öğretiminin demokrasi kültürüne, girişimciliğe ve bireylerin özgüvenini artırıcı rolü ile kendini gerçekleştirmeye katkı sağlamasına ilişkin hususlar da tarih öğretiminin modern yaklaşım bağlamındaki amaçları ile örtüşmektedir.

Verilen cevaplar arasında yer alan ‘insanları ve toplumu daha iyi anlamak için’, ‘geçmiş-bugün ve gelecek arasında sağlam bağ kurabilmek için’ tarih öğretmeliyiz gibi ifadeler hem geleneksel hem de modern yaklaşımla ilişkilendirilebilir olduğundan her iki kategoride ilişkili tema bağlamında ele alınmış ve tablolara yansıtılmıştır. Diğer taraftan verilen cevaplarda yer alan ‘YGS-LYS gibi sınavlarda başarı elde etmek için’, ‘geçmişe yönelik merakımızı gidermek için’ tarih öğretmeliyiz gibi ifadeler ilişkili görülmediğinden kategorilere dahil edilmemiştir.

2. Tarih Öğretimi Beceriler mi yoksa Değerler üzerine mi odaklanmalıdır?

Araştırmanın ikinci aşaması Özel Öğretim Yöntemleri dersi kapsamında teorik derslerin bitiminden sonra uygulanmıştır. Bu aşamada katılımcı öğrencilere “*Sizce tarih öğretimi beceriler mi yoksa değerler üzerine mi yapılandırılmalıdır? Neden?*” sorusu yöneltilmiştir. Sorunun yazılı olarak

cevaplandırılması istenmiş ve öğrencilere yaklaşık 15 dakika süre tanınmıştır. 86 öğrenci soruyu cevaplayarak çalışmaya katkı sağlamıştır. Verilen cevaplar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Tarih Öğretimi Beceriler mi yoksa değerler üzerine mi odaklanmalıdır?

Öğrenci görüşü	f	%
Değerler ağırlıklı olmalıdır	49	52,1
Beceriler ve değerler dengeli olmalıdır (ikisi de olmalıdır)	29	30,9
Beceriler ağırlıklı olmalıdır	16	17

Katılımcıların verdiği cevaplarda değerler ağırlıklı bir tarih öğretiminin tercih edildiği görülmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası (%52,1) tarih öğretiminin değerler odaklı olması gerektiğini belirtmişken ancak 16’sı (%17) tarih öğretiminin beceri odaklı olması gerektiğini ifade etmiştir. 29 katılımcı ise değerler ve becerilerin tarih öğretiminde dengeli bir şekilde yer alması gerektiğini belirtmiştir. Aynı soru 12 öğrenci ile yapılan odak grup görüşmesinde ele alınmış, görüşülen katılımcılardan 8’i (66,7) değerler ağırlıklı tarih öğretimini benimsediğini belirtmiş, dördü (33,3) ise öğretimde becerilerin ön plana çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir.

Verilen cevaplarda değerlerin ön plana çıkarıldığı, birçok katılımcının değerler olmaksızın öğrencilere beceri kazandırmanın anlamının olmadığını belirttiği görülmüştür. Katılımcılar tarih öğretiminin amacının ‘*milli tarih anlayışı*’ çerçevesinde öğrenciler yetiştirmek olduğunu belirtmişler, bunun da değerlerin aktarılmasını zorunlu kıldığını ifade etmişlerdir. Odak grup görüşmesinde değer odaklı tarih öğretimini savunan katılımcılar öğretim programına da bağlı olarak konuların işlenişinde kültür aktarımının yapılmasının zaruri olduğunu belirtmişler ve tarih öğretiminin amacının kültür aktarımına ve kişiliğin oluşumuna katkı yaptığını vurgulamışlardır.

Yapılan görüşmede değer odaklı tarih öğretimini tercih eden katılımcılar, önemli olduğu düşünülen ve sahiplenilen her şeyi değerli olarak tanımlamıştır. Milli ve evrensel değerlerin tarih öğretiminin odağı olması gerektiğini ifade edilen katılımcılar “kimin hangi değeri” gibi soruların öğretim programında cevabının olduğunu ifade etmişlerdir. Tarih öğretiminin kültür ve medeniyeti sahiplenme ve kimlik oluşturmanın yanında devlete ve millete bağlılığa katkı yapması gerektiğini ifade eden katılımcılar evrensel değerlerin bununla çelişmediğini aksine bunun bir üst halkası olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak aynı katılımcılar Avrupa Birliğine üyelik bağlamında karşımıza çıkan “Avrupalılık değeri”ni tarih derslerinde öğretilmesi gereken bir değer olarak kabul etmemişlerdir.

Odak grup görüşmesinde değerlerin ön plana çıkarılması gerektiğini belirten katılımcılar becerilere de yer verilmesi gerektiğini, ancak değerlerin ön planda olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Verilen cevaplarda tarih öğretiminin kültür aktarımının bir parçası olduğu vurgulanmış, geçmişte yaşananların öğrenilmesinin vatan, millet ve devlet sevgisini pekiştirerek aidiyet duygusunu güçlendirdiği ifade edilmiştir. Her milletin kendi tarihini öğretmesinin nedeninin milli bilinç kazandırmak olduğu savunularak “*değer aktarımının tarih öğretiminin özünü teşkil ettiği*” ve “*değer aktarımının olmadığı bir tarih öğretiminin anlamsızlaşacağı*” vurgulanmıştır. Anket ve odak grup görüşmesinde değer ağırlıklı tarih öğretimini tercih eden katılımcıların verdikleri cevaplarda öne çıkan temel unsurlar şöyledir:

- Değerler olmadan becerileri kazandırmanın bir anlamı olmaz. Çünkü insan değerler konusunda bir şey kazanmamış ise beceri kazanmasının bir anlamı yok. Değer odaklı, becerilerin de kullanıldığı bir tarih öğretimi olmalı.

- Tarih dersleri ile öğrenci geçmişten günümüze değerlerin gelişim ve değişimini kavrar. Yeni değerler ortaya çıkarır ve kimliğini oluşturmuş olur. Tarihi bunun için öğretiyoruz zaten.

- Tarih dersi bireylere vatan, millet, bayrak sevgisini aşlamak için vardır. Diğer milletleri aşağılamadan öğrencilere milli tarih şuuru kazandırmak amaç olmalı bence.

- Tarih eğitimi milli yapının devamlılığına katkı sağlamalıdır.

- Her millet varlığını değerler üzerinde devam ettirir. Türk milletinin ebedi varlığı Türk kültür ve değerlerinin aktarımı ile mümkün olacaktır.

- Tarih eğitiminin ruhunda değer aktarımı vardır. Vatan, bayrak, ecdadımız ve yaşadıkları bunları öğretmemiz lazım.

- Milleti ayakta tutan en temel yapı taşı o milletin sahip olduğu değerlerdir. Tarih öğretimi de bunların aktarılmasına katkı sağlamalıdır.

- Bence MEB öğretim programlarında değerler ağırlıkta.

- Devletler değerler üzerine kurulur. Öğrenciler aile başta olmak üzere vatan, millet, bayrak gibi değerler doğrultusunda yetiştirilmeli.

Anket sorusuna cevap vermek suretiyle araştırmaya katılanların 29'u (%30,9) değerler ve beceriler arasında bir ayrım gözetilmeksizin ikisinin kaynaştırılarak olabildiğince birlikte verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğrencilerin milli ve manevi değerleri kazanmasının yanında girişimci bir yapıya sahip olmasının, demokratik düşünebilmelerinin de önemli olduğunu belirten katılımcılar araştıran, toplumun gelişimine katkıda bulunacak nesillerin hem değerler hem de beceriler bağlamında donanımlı olması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Odak grup görüşmesinde değer ve becerilerin dengeli olması yönünde görüş bildirilmemiştir. Anket sorusuna tarih öğretiminde değerler ve becerilerin dengeli olması gerektiği yönünde verilen cevaplarda öne çıkan unsurlar şunlardır:

- Değerler ve becerilerin eğitimi olabildiğince birlikte sürdürülmelidir. Böylece bireyler hem milli ve manevi değerlerine sahip çıkar hem de araştıran, sorgulayan ve kendini geliştirerek topluma katkı sağlayan bireyler olurlar.

- Tarih öğretimi sadece değerler ya da beceriler değil, ikisinin kaynaşması ile yapılmalıdır. İkisi de lazım.

- Sadece değerlere odaklanırsak sabit fikirli insanlar yetiştiririz. Dolayısıyla hem değerler hem beceriler birlikte olmalı.

- Değerlerin aktarılması sırasında becerilerin kullanılması gerekir. Dolayısıyla tarih hem değerler hem de beceriler üzerine yapılandırılmalıdır.

- Sadece değerler olursa abartılar olur ve nesnellik azalır. Hem değerler hem de beceriler olmalı.

Araştırmaya katılanların 16'sı (%17) tarih öğretiminin beceriler ağırlıklı olması gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılan odak grup görüşmesinde ise dört katılımcının (%33,3) beceri ağırlıklı tarih öğretimini tercih ettiği görülmüştür. Odak grup görüşmesinde beceri ağırlıklı tarih öğretimini benimseyen katılımcılar değer eğitiminin müstakil bir ders olarak okutulması gerektiğini savunmuş ve kimin değeri üzerinden tarih anlatılacağı sorusu sorulmuştur. Toplumumuzdaki ideolojik kodlar ve çatışmaların değer odaklı tarih öğretimine izin veremeyeceğini ifade eden katılımcılar başta eleştirel düşünce olmak üzere analiz, sentez ve değerlendirme basamağında üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi gereğini ifade etmişlerdir. Becerilerin objektif unsurlar olmanın yanında günümüz şartlarında bireyin kendini geliştirmesi için gereklilik olduğunu savunan katılımcılar değer odaklı tarih öğretiminin "*klişe/sloganik bir tarih anlayışını beslediğini*" ve bu durumun tarihi anlama

ve yorumlaya negatif yönde etki ettiğini belirtmişlerdir. Onlara göre tarihi doğru anlamak ve yorumlamak için de beceriler daha önemlidir.

Beceri ağırlıklı tarih öğretimini benimseyen katılımcılar öğrenenlerin basamaklılıktan çıkarılması için zıt fikirleri düşünmeleri gerektiğini, bunun yeni fikirler üretme ve yaratıcılığı teşvik edeceğini ifade etmişlerdir. Uygulanan anket formu ve yapılan odak grup görüşmesinde bu kategoride değerlendirilen cevaplarda tarihçi becerileri ile araştırma ve sorgulamanın önemine vurgu yapılmış, tarih öğretiminin girişimciliği arttırabileceği üzerinde durulmuştur. Verilen cevaplarda öne çıkan unsurlar şunlardır:

- Her bir öğrenciyi küçük bir tarihçi yapabilmeli, tarihçi becerilerini öğrenciye kazandırmalıyız. Araştırmalı, sorgulamalı ve yaşadığı dünyayı daha iyi anlamlandırabilmeli.

- Bence tarih öğretimi beceriler üzerine kurulmalı, çünkü günümüz dünyasında sürekli bir rekabet durumu ve teknolojik gelişmeler var. Böyle bir dünyada eleştirel düşünebilen, rekabetçi, problem çözen bireyler olmak lazım. Tarih öğretimi buna katkı sağlamalı.

- Küreselleşen dünyada üst düzey becerilere ihtiyaç var. Değerler de önemlidir ama değerler değişebiliyorlar.

- Tarihi öğrenmek için sorgulamak, araştırmak gerekir, dolayısıyla beceriler ön planda olmalıdır.

- Beceri ağırlıklı tarih öğretirsek yanlış algıları düzeltmek mümkün olur.

- Bilimsel düşünmek duygusal düşünmekten daha iyidir. Duygusal düşünürsek sonuçlar doğru olmayabilir. Bu nedenle tarih öğretimi büyük oranda beceriler, az oranda da değerler üzerine kurulmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Okullarda değerler ve becerilerin birlikte geliştirilebileceği dersler düşünüldüğünde, genelde sosyal bilim derslerinin, özelde ise tarih dersinin diğer derslere nazaran daha avantajlı bir konuma sahip olduğu görülmektedir (Oğuzkan, 1970). Tarih derslerinde değerlerin aktarımının yanı sıra sosyal beceriler ve düşünme becerilerinin gelişimi insanlığın –iyisi kötüsü ile- birikiminin incelenmesi ve yeniden yorumlanması ile mümkün olmaktadır. Zira Köksal'ın (2007) da belirttiği üzere tarih dersleri öğrencilerin kendilerini tanımaları için ihtiyaç duyabilecekleri deneyimi geniş kapsamlı bir birikim olarak onlara sunmaktadır.

Yapılan çalışmada Fen Edebiyat/ Edebiyat fakültelerinin tarih bölümlerinden mezun olan öğrencilerin tarih öğretiminin amaçları bağlamında daha çok geleneksel anlayışa yakın oldukları ve tarih öğretiminin bilişsel alandan çok duygusal alana katkı sağlayıcı olduğunu düşündükleri yani değer öğretimini daha çok önemsedikleri görülmektedir.

İki aşamalı araştırmanın her iki aşamasında da katılımcıların tarih öğretiminin amaçlarına geleneksel yaklaşım doğrultusunda yaklaştıkları görülmüştür. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre tarih bölümü mezunu öğretmen adayları tarih öğretiminin amaçları doğrultusunda değerler ağırlıklı tarih öğretimini beceriler ağırlıklı tarih öğretime tercih etmişlerdir. Çalışmanın ikinci aşamasında uygulanan anketten elde edilen veriler ile odak grup görüşmesinde elde edilen veriler örtüşmektedir. Anketten elde edilen verilerde '*değer ve beceriler dengeli bir şekilde olmalıdır*' ayrı bir kategori olarak ortaya çıkmışken odak grup görüşmesinde katılımcıların birbirlerinin görüşleri doğrultusunda argümanlar ve karşı argümanlar geliştirmesi ile bu ara kategori oluşmamıştır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda anket ve görüşmeden elde edilen sonuçların benzeşikliği daha net ortaya çıkmaktadır.

Turkish Studies

Araştırmacının Özel Öğretim Yöntemleri kapsamında işlediği derslerde becerilere ağırlık vermesi ve tarihsel düşünme becerilerine vurgu yapmasına rağmen derslerin sonunda uygulanan anket ve yapılan odak grup görüşmesinde öğrencilerin duyuşsal alan odaklı bir tarih öğretimini tercih ettikleri tespit edilmiştir. Çalışma bağlamında tarih öğretiminde becerilerin ağırlıkta olması gerektiğini belirten öğrencilerin ders içeriğinden etkilendiği düşünülürse Fen Edebiyat/ Edebiyat fakültesi Tarih Bölümü mezunlarının büyük oranda geleneksel yaklaşıma bağlı bir tarih öğretimi anlayışı içinde olduğu sonucuna varılmaktadır.

Oysa sadece duyuşsal alana dair amaçlara odaklanmış, değer odaklı bir tarih öğretimi tarafgirliği ve hamaseti besleyecektir. Roberts'in (2004) belirttiği gibi ulus devletlerin kuruluş sürecinde kimlik oluşturma ve vatandaşlık eğitimi bağlamında önem verilmiş olan tarih öğretimi günümüzde becerilerin öğretimi bağlamında demokratik düşünme, girişimcilik ve üretime katkı sağlayabilme yönünde alanını genişletebilmelidir. Mutluer'in (2015) belirttiği gibi tarih dersleri geçmişten günümüze farklılıklar ve çeşitliliklerin nasıl oluştuğunu ortaya koyarak hoşgörülü bireylerin yetişmesine imkan verir. Bu aynı zamanda empati ve çoklu düşünme becerilerini geliştirerek demokratik düşünmeye dolayısıyla da demokratik topluma katkı sağlar. Günümüz şartlarında becerilerin ihmal edildiği, sadece kimlik aktarımı ve vatandaşlık bağını güçlendirmeye odaklanmış bir tarih öğretimi önemsizleşecektir.

Tarih doğası gereği kanıt, bulgu ve yorum sürecini, dolayısıyla becerilerin gelişimi için gereken altyapıyı bünyesinde taşır (Kaya, 2010). Tarih öğretiminde de bilgi vermenin ötesine geçerek becerilere de katkı sağlanmalı ve öğrencilerin demokratik hayata katkı sağlayan bireyler olmaları sağlanmalıdır. Dinç'in (2009) belirttiği gibi günümüzde bilgi yeterli değildir. Bilginin işe koşulmasında beceriler ön plana çıkarken, bu işe koşulma sürecine etki eden hususlar ise değerlerle ilişkilidir. Beceri ve değerler arasında bir seçim yapmaktan çok her ikisinin de eşzamanlı olarak işe koşulması, bilgi, beceri ve değer üçgeninin sağlanması gerekmektedir.

Bu bağlamda Fen Edebiyat/ Edebiyat Fakültesi Tarih bölümlerinde tarih felsefesi, tarih metodolojisi, tarih araştırmalarında usul vb adlar altında verilen derslerde tarih öğrenmenin/ tarih öğretiminin amaçlarına vurgu yapılması ve kimlik ve kültür aktarımının ötesinde öğrencilere kazandırılabilir becerilere de değinilmesi bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan somut öneri durumundadır. Tarih öğretiminde değerlerin becerilerle dengelenmesi durumunda Tate (2004)'nin de belirttiği gibi demokratik vatandaşlık temelli bir kimlik anlayışıyla sorgulayan, eleştirel düşünebilen ve üreten bireylerin yetiştirilmesi sağlanabilecektir. 2005 ve sonrasında öğretim programı ve tarih ders kitaplarında yapılan değişikliklerle bilgi, beceri ve değer arasında bir denge oluşmuş ise de tarih bölümü mezunu öğretmen adaylarının tarih öğretiminin amaçları bağlamında bilgilendirilmesi, mevcut öğretmenlerin de becerilerin önemi ve öğretimi hususunda görüş ve uygulamalarının neler olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Altıkulaç, A., (2015). "Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretmen Adaylarının Tarih Araştırmalarına Yönelik Algıları / Social Studies And History Teacher Candidates' Perceptions On Historical Works", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/11 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8588>, p. 97-112.

Carr, E. H., (1996). *Tarih nedir?* (Çev. Gizem Gürtürk). İstanbul: İletişim Yay.

Collingwood, R. G., (2007). *Tarih tasarımı* (Çev. Kurtuluş Dinçer). Ankara: Doğu Batı Yay.

- Demircioğlu, İ. H., (2005). Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar. Ankara: Anı Yayınları.
- Dilek, D., (2002). Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dinç, E., (2009), Etkili tarih öğretimi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Reşat Genç Özel Sayısı II, 29, 1427-1451.
- Drake, F. D. ve Nelson, L. R., (2005). Engagement in teaching history theory and practice for middle and secondary teachers, Ohio: Pearson Education Ltd.
- Ekiz, D., (2003). Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Husband, C., (1996), What is history teaching, language, ideas and meaning in learning about the past. Bockingham: Open University Press
- Jenkins, K., (2011). Tarihi yeniden düşünürken (Çev. Ayhan Şahin). Ankara: Birleşik Yay.
- Kaya, R., (2010), Tarih derslerinde tartışılabilir olanakları üzerine, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi. 30, 345-360.
- Keskin, Y., Tarih Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/7 Spring 2015, p. 659-674, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8234>, ANKARA-TURKEY
- Köksal, H., (2007). Tarih öğretiminde tarihsel düşünmenin iki felsefi dayanağı. Milli Eğitim Dergisi. 175, 230-235.
- MEB. (2007). 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=1&kno=98> (Erişim tarihi: 16.10.2015).
- MEB. (2008). Ortaöğretim tarih 9. Sınıf (ders kitabı), İstanbul: MEB Devlet Kitapları
- MEB. (2010). T.C inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=1&kno=95> html (Erişim Tarihi: 16.10.2015).
- Mutluer, C., (2015). “Tarih Derslerinin Tolerans Eğitimindeki Yeri: Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri / The Place Of History Lesson In Tolerance Education: Opinions Of History Teachers”, TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/11 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8543>, p. 1183-1204.
- Nichol, J. ve Dean, J., (1997). History 7-11 developing primary teaching skills, London: Routledge.
- Özbaran, S., (1997). Tarih, tarihçi ve toplum, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Paykoç, F., (1998), Tarih öğretiminde duyuşsal alanın rolü. Salih Özbaran (hazırlayan) içinde, Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Roberts, M., (Ed). (2004). After the Wall History Teaching in Europe since 1989, Hamburg: Körber Stiftung.
- Safran, M., (2010). Tarih, tarih yazımı ve tarih öğretiminin neliği üzerine, Tarih nasıl öğretilir tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri (Ed: Mustafa Safran) s. 17-21). İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.

- Safran, M., (2006a), Değişik öğrenim basamaklarında tarih dersine ilişkin tutumlar üzerine bir araştırma, Tarih eğitimi makale ve bildiriler (s. 7-13).Ankara: Gazi Kitabevi.
- Safran, M., (2006b), Tarih öğretiminin eğitimsel amaçları, Tarih eğitimi makale ve bildiriler (s. 129-145). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tate, N., (2004), History and national identity, R. Martin (Ed.) After the Wall History Teaching in Europe since 1989(pp. 28- 38). Hamburg: Körber Stiftung.
- Tekeli, İ., (2007). Birlikte yazılan ve öğrenilen bir tarihe doğru, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Tosh, J., (1997). Tarihin peşinde, (Çev: O. Akınhan). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Yildirim, A. ve Şimşek, H., (2009). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, Seçkin Yay., Ankara.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Tokdemir, M.A. (2016). “Değerler mi Beceriler mi: Tarih Öğretiminin Amaçlarına İlişkin Tarih Öğretmen Adaylarının Görüşleri / Values or Skills: History Teacher Candidates Perceptions About Objectives of Teaching of History”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), Volume 11/3 Winter 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9027>, p. 2225-2242.